

Nro 3.

A' FELS. R. TSASZARNAK ÉS A. KIRALYNAK
KEGYELMES ENGEDELMÉBŐL.

*Költ Bétsben Juliusnak 8 dik napján 1794.
esztendőben.*

Hadi Történetek és Környülállások.

Bárrere azzal kérkedett múlt hólnapnak 16-dikán a' Párisi N. Gyűllés előtt, hogy Carthagónak el töröltetésében 3 esztendőt töltöttek el a' Rómaiak: ellenben ők, t. i. a' Frantziák' ebben az esztendőben, vagy tökéletessen meg alázzák a' Britanniai szigeteknek kevély lakosait, vagy a' tengernek mélységes örvényei alá boríttják N. Britanniát. Az Anglusok ellen való halálos gyűllőséget, melly már ennekelötte is meg vólt benne, leg inkább öregbitette szivekben az Amerikai gazdag tartományaiknak azok által lett el vétetések, és Pitt minísternek a' Fr. constitúciónak is rö-

tására fordított erőlködései, a' ki mind nyilván, mind titkos úton és módokon azon iparkodik, hogy *Párisban* contrarevolutiót csinálhasson; hogy a' *Conventnek* tagjait el törölhesse, és így véget vetvén a' Fr. mostani anarchiának, ismét fel állíthassa ottan az előbbi monarchica igazgatásnak formáját; hogy ezt végbe vivén, tsendeséget és nyugalommal szerezhessen mind magának Európának, mind az Európai uralkodó Fejedelmeknek. Mind ezeket jól tudják a' Frantziák, ahozképest azon erőlködnek, hogy *Pith* minis-tert, kinek fejére egy millió livra jutalmat tettek fel kezeikre keríthessék, 's Britanniába való bérontásra közelebb való utat készítenének magoknak Flandria tengerre fekvő részének el foglaltatása, Hollandiának meg hódoltatása, 's onnan Angliába való által evezések által. E' végre fordították erejüket *Ypernek*, *Ostendének*, *Brüggenek* és *Gentnek* ostromlására és el vételére. *Ypern* ki nem áthatván a' hosszas ostromot, kénytelen volt capitulálni, és az ostromló Frantziáknak kapuit fel nyitni, melyet nemcsak a' közönséges levelek, hanem a' magános jelentések is bizonyosnak lenni mondanak. Egy Austr. Belgiomból jött közönséges levél ekként adja elő e' dolgot: *Ypern* városának, és az abban volt őrizetnek, melly 6000 főből állottnak lenni mondatik, Frantziák kezekbe lett esése, még eddig ugyan officialiter ki nem hirdettetett, de fájdalom, valóságos, igaz, és minden kétség kívül való történet, mellynek még múlt *Juniusnak* 15-dikén kellett meg esni, mivel következett napon már *Nieuport* alatt voltak, 's keményen ágyúzták annak erősségeit. Gr. *Clerfait* hadi Tármaster mindent el követett *Ypern* városának ostrom alól való fel szabadítására, meg is ütközött *Pichegrü* Fr. vezérrel *Jun.* 13 dikán, de diadalmat nem vehetett az ellenségnek sokaságán, kénytelen volt seregeit *Brüggeig* és *Thieltig* visszavonni, *Walvorden* Hannóveránus Generállal égyütt a' *Scaldis* vizének innenső partyán le telepedni, 's ez

által, ha lehetséges lehet, akadályoztatni az ellenségnek sebes lépésekkel való előre nyomulását. *Ostendébe*, *Austriai Belgiomnak* nevezetes kereskedő városába és ki kötő helyébe 6000 *Pionierok*, az az, tábori sántz ásók küldettek, erősegeinek készítésére, minden azon környékekben lévő hidak fel szedettek, és a' mint a' közönséges hír foly, mind a' *Yorki* hertzeg, mind *Koburg* fő vezér öszve fogják magokat kaptsolni *Gr. Clerfaittel* a' *Scaldis* vize partján.

Eggy *Brüsszeli* magános levél, ekként adja elő *Ypern* városának mostani környülátásait: — „Mivel már *Ypern* capituláció által a' *Frantziák* kezébe esett, szükség leszen az idei táborozásnak és hadakozásnak plánumát meg változtatni. *Flandriának* tengerre fekvő része tulajdon védelmezésére fog bizattatni, és az ellenség további előmeneteleének meg akadályoztatására, az egész környék viz alá tétettetni (b). *Gr. Clerfait* Generál armádiája a' *Scaldis* vizéhez fogja magát visszafizá húzni, azt fedezni, és az *Anglus* seregekkel egyetemben, melly *Gentül* fogva *Condeig* és *Valenciennesig* nyúlik ki, annak partján cordont vonni. A' nehéz ártilléria az el foglaltatott négy *Frantzia* várakba, u. m. *Condébe*, *Valenciennesbe*, *Quesnoyha*, és *Landrevibe* fog küldettetni. — Városunknak, t. i. *Brüsszelnek* fedezésére 25 ezer emberrel jött *Koburg* hertzeg. Minden órán egyg oly ütközetnek kelletik esni, melly által vagy égygyik, vagy másik résznek diadalmaskodni kell.

C 2

(b.) *Ypern* mászfzor is volt már a' *Frantziák* kezébe, még is csak ugyan meg maradt a' *Bels. Austriai Ház*nak birtokában, 's reményjük, hogy ennekutánna is meg fog maradni. 1678-áiktól fogva, egész 1713 dikig szüntelen *Frantzia* kézben volt; még is által adattatott az *Austriai Ház*nak az *Utrechti békeségben*.

Flandriának határain és *Tournesis* mellett lévő seregeink védelmezőképen fogják magokat tartani; a' Hannóverai armádia, addig is, míg hadi vezérjeink más rendeléseket tejéndenek, *Brügge* alatt fog állani, 's Flandriának tengerre fekvő részét védelmezni. — *Bolió* F. M. Lajtínánt armádiája, *Blankenstein* Generál corpussa által fog meg erősíteni.

Ypern városának ostromoltatásáról, és elvétetéséről ekként irt *Kysselből* egy Frantzia biztos a' közönséges jóra ügyelő Commissióhoz: *Ypernek* ostromoltatása még most is derekasan foly, ámbár minden úton módon igyekezzen az ellenség annak fel szabadításában. — Jun. 10 dikén értésére esvén vezérünknek, hogy reá akar ütni az ellenség, meg támadta, és *Hoogledi's Rouselaeri* tanyájában meg előzte ötét. Nemcsak kemény, hanem valósággal véres is vólt ez a' viadal, mellyben tsak ugyan el foglalták vitéz seregeink az ellenség táborát. — Jun. 13-dikán ismét, és ugyan azon helyen rajtuk ütöttek, a' midőn a' *Despreaux* Generál vezérlése alatt lévő jobb szárnya armádiáuknak nagy zürzavar közt vontta magát *Rousselaer* alatt vissza; hanem a' centrum, avagy derék sereg nagy áthatósággal ki állotta az ellenség tüzének hevét, és egynéhányfzori rajta hajtását a' kavallériának. Végtére kénytelen vólt az ellenség a' tsata mezőt el hagyni, 's magát *Thielt* és *Tourhout* alá visszafiz húzni. Három ágyút, és sok munitiót nyertünk. Egy *Richard* nevű nemzeti biztos ekként

1744 dikben ismét el foglalták azt a' Frantziák, még pedig királyoknak XV Lajosnak jelenlétében; hanem minekutánna nevezetesebb erősségeit le rontották volna, ismét által adták azt 1746-dik esztendőben, az *Aquisgranumi* békekességben, néhai Fels. Mária Theresiának.

irt a' Köz. Jóra ügyelő Commissiónak: *Ypern* a' republica hatalmába esett, és noha számos őrizet volt abban, a' melly áthatatossan és vitézi módon viselte magát, még is kéntelen volt vitéz seregeinknek engedni. Hónap környülállásosan meg fogom e' dolgot írni.

A' *Sambre* vize mellett, az alatt mig egy más Frantzia colonné keménnyen vitattya *Charleroyt* B. *Alvintzy* Generál, a' ki a' *Monsi* és *Hallei* útakat és sikokat védelmezte, mély sántokat hányatott *Brüsszel* részéről, 's egészen bévágatta a' *Sorien* erdőt. *Spiegel* Generál *Quatre-Bas* alatt telepedett le, *Bolió* F. M. Lajtinánt pedig, *Namur* fedezése végett *Gentblour* és *Masy* mellett leselkedik.

Egy későbbi *Brüsszeli* levél ekként festi le a' *Namuri* Grófságban történt dolgokat: Tegnap előtt, u. m. *Jun.* 20 dikán, meg támadták a' *Frantziák* Gr. *Latourt Chapelle-Herlaimont* mellett lévő tanyájában, 's hosszas viaskodások után hátrább is nyomták ötöt. — Ugyan a' *Quatre-Bas* alatt lévő vigyázó *Austriai* seregekre reá hajtottak, onnan el űzték, és a' nevezett tanyát el vévén, *Jenapeig* nyomultak elő, 's keményen fenyegették *Nivellest* és *Brüsszelt*; hanem részünkről is olly jó rendelések tétettek, 's úgy helyeztettek vitéz seregeink, hogy nem könnyen bújhatnak azokon által. Tegnap este vissza vonta magát az ellenség, vissza vévén töllök Gr. *Latour Chapelle-Herlaimont* tanyáját. — Értésére esvén a' *Brüsszeli* lakosoknak az ellenségnek közelgetése, sokkal nagyobb nyúghatatlanságba estenek, mint ennekelötte valaha; a' fő kórmányszék mingyárt hajóra rakatta az archivumot, ugyan ezt miveltek a' hadi commissió, a' több székek, sőt még az itt lakó *Európai* ministerek is. Immár sok hajók el is indultak, 's mentek *Lilló*, *Antverpia*, és *Hollandia* felé; hanem tudunkra adattatván, hogy az ellenség magát vissza húzza, egynéhány hajó vissza tért, a' kórmányszék is meg állitot-

ta repülő hajóit. 400 Frantzia emigránsok ajánlották magokat a város védelmezésére, kiknek mingyárt elegendő fegyver adattatott; hanem ma, t. i. Jun. 22 dikén vízfőzta vétette tőlök azokat *Bender* Feldmarsal, meg közönvén szivességeket, 's hozzánk mutatott hívségeket. *Ypern* városának feladattatásakor 300 hazájokból ki költözött Frantziák estenek a győzedelmes patriótáknak kezeikbe, a' kik, hogyha némány közönséges hírek hitelt érdemlenek, az ott találtatott Anglusokkal és Hannóveránusokkal égyütt, a' *Párisi* Conventnek végzése szerént, minden törvény nélkül agyon lövöldöztettek, a' Fr. fő vezér parantsolattyára. *B. Salis* Austriai Generál Major az *Yperni* őrizetnek egy részével *Rysselbe* vitetett fogságra, más része pedig *St. Vinoxba* Flandriának középfzerü, de erős várába küldetett, a' melly két mélföld-nire fekszik *Dünherkától*. — — Flandriában ismét véres tsatázások történtek. A' *Brüsszeli* újságnak tóldalékjában, illyetén foglalatu, *Gentben* Jun. 24 dikén költ levél olvastatik: Mai napon három colonnéban támadta meg az ellenség seregeinket, hanem mindenütt igen nagy veszte séggel verettetett vissza — az ágyúzás dél után két órától fogva 5 óráig tartott — a' Fr. ármádiának bal szárnya *Gent* felé tartott, a' *Brüggi* kapu felől, az ott lévő vízi tsatorna hidjának őrizete a' *Hollandus* és *Hannóveránus* seregekre volt bizattatva, az utólsóbbak hátrább nyomattatván, a' város kapujáig nyomúlt az ellenség, és bizonyosan bé is ment volna oda, hogyha a' *Károly* fő hertzeg gyalog regimentének egy része magát ellenébe nem szegete, 's vissza nem üzte volna. *Mondet* Obristlájtinánt a' tsata alatt oda érkezvén, tökélltetessen vissza verte a' már victóriát kiáltozott patriótákat, és a' vele lévő lovasok által egy egész Fr. compániát öszve aprította — az egymás után lassan lassan oda jutott segítő seregek még tovább üzték őket, úgy hogy, már most, veszedelem kívül vagyon *Gent* városa.

A' *Rajna* mellyékén táborozó Cs. K. hadi seregektől következő értelmű magános levelet olvasunk: Mi itten nagy készületben vagyunk, és ma hólnap bizonyosan öszve ágaskodunk a' Frantziákkal. A' mint a' körülállások mutatják, *Germersheimtől* fogva *Saarlouisig* meg fogjuk őket támadni. A' tábori fortificációhoz értők azt befelelik, hogy most *Germersheim* erősebb *Landau-ndl*, és hogy ennek meg vétele nem fog annyiban telni, mint amazé. — *Kalkreuth* Prusszus Generálnak fő kvártélyá *Hechenben*, *Homburg*-hoz két órányira vagyon. — Ugy halljuk, *Pirmasens* mellett derekasan meg verettek a' Frantziák, több is lesz még ilyen, ha élünk, és a' szerentse nekünk kedvezni fog.

A' leg későbbi *Brüsszeli* levelek ekként festik le a' Fr. armádiának jelenvaló erőlködéseit: Soha sem erőlködtenek annyira a' conventionalis seregek Austr. Belgiomnak el ragadására, mint most; soha sem voltak öly nagy számmal mint most; soha sem voltak a' tsatázások öly tüzezesek, és áthatatosak mint most. Ugy láttik, hogy az északi, *Ardennesi*, és *Mosetái* armádiákat tartományainknak szívébe akarják öszve tsatolni. Ahozképest szükségesnek itilték a' szövetséges seregek magok védelmére egész erejüket öszve tenni, és addig is, mig a' segítő seregek az Austriai tartományokból, Angliából, és a' Német Birodalomból ide érkeznének, magokat védelmezőképen tartani. — Gr. *Clerfait* el hagyta *Thielti* tanyáját, a' *Scaldis* vizének fedezésére, *Gent* előtt telepedett le. *Ostende*, *Brügge*, és *Nieuport* környékei vízzel fognak bé boritatni, és számos katonai őrizet által védelmeztetni. — Azomban bellyebb bellyebb nyomólnak a' Frantziák *Flandriába*, kiváltképen a' miolta *Ypern* városának el vétetése által magoknak arra rövidebb útát nyitottanak. *Thielt* alatt, éppen azon a' helyen telepedtenek le, a' mellyet Gr. *Clerfait* el hagyini kényszerítettett. Gyakorta hol ide, hol amoda tsapnak bé, és a' mit találnak, eleséget, barmot,

vasat, vésznapot, posztót s. a. t. mind el ragadoz-
 zák. — Tegnap egész dühösséggel rohanta-
 nak *Gent* városára, a' honnan mindazáltal vízf-
 sza verettek. Mostan azt végzették hadi vezé-
 reink, hogy az el foglaltatott Fr. várakban ele-
 gendő őrizetet hagyván, egész erejeket öszve kap-
 tsollyák; és a' *Sambre* vize és *Gent* mellett vi-
 gyázzanak az ellenség mozdulásaira. Egész nap
 a' *Koburg* hertzeg bagázsias szezerei mentenek
 városunkon által, 's bátorosabb helyre vitet-
 nek. Itten a' magazinumok ki üresitetnek, 's ta-
 lán soha annyi lakos ki nem költözött honnyá-
 ból mint most, kétség kívül a' fő kórmány-szék
 is ki fog innen hólnap költözni. — Reményljük,
 hogy *Charleroy* tsak addig is tarthattya magát,
 míg elegendő seregeket lehet segítségére küldeni.
 Hazánk védelmezésére magokat le kötelezett jó
 indulatú hazafiak közt sok fő rendű és méltosá-
 gú emberek találatnak; 's azok közt *Ursel* her-
 zeg is.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
 Frantzia Ország,

Néhány hetekkel ennekelötte meg halván *Pá-
 risban*, egy Cseh Orzági, *Schönfeld* nevű Gróf-
 né, 25 ezer forintból álló hagyományát el petsé-
 teltette a' N. Gyűllés, azt adván okául, hogy a'
 meg hólt asszony titkos levelezést tartott a' házá-
 jokból ki költözött Frantziákkal. Egy Frantzia
 volontér katonának, a' ki *Moguntzia* alatt 27 sebet
 kapott, 300 livrát ajándékozott a' Convent, e'
 mellett esztendei kegyelem kenyeret is rendelt né-
 kie. — Néhai *Brissótnak* titoknokja meg találat-
 ván, tömlötzre veitetett. — Jun. 13. 14 és 15-ik
 napjain 66 személyt itilt a' revolutionalis szék
 halálra, kik között vóltanak *Fretau*, ennekelötte
 biztos a' N. Gyűllésnél, a' *Tolusi* Parlamentom-
 nak 26, és a' *Párisinak* 4 tagjai. A' többiek töb-
 nire *Lieferánsok*, és tábori Commissáriusok vól-
 tanak. *Charbonnier* Generál, a' ki *Charleroy* mel-
 lett kórmányozta a' Fr. seregeket, és három iz-

ben által üzetetett a' *Sambre* vizén, fogva vitet-
 vén *Párisba*, által adattatott a' revolutionalis
 székeknek, 's kétség kívül ő is *Custine* és *Houchard*
 Generálok után fog az örökkévalóságba utazni.
 Harmad nappal az után 42 ember sententiázta-
 tott egynéhány ezrtendeig tartó tömlötzre, a' kik
 ottan complótot tsinálván, azt végztették el ma-
 gok közt, hogy a' tömlöz ajtait fel törjék, és a'
 közönséges Jóra ügyelő Commissiónak tagjait rész
 szerént meg öllyék, rész szerént pedig vas szögek-
 kel sűrűn ki vert hordókba zárván, hömpölyges-
 sék és kiozzák — mindnyájan veres vázlon fel-
 ső ruhákba öltöztetve vitettek a' vesztő helyre.
Juniusnak végén vége lett a' Frantzia constitutio
 szerént a' *Robertspiere* előülői hivataljának is,
 's helyette *Lacoste* választatott előülővé. Minap
 egy hal áruló asszony a' szent gvillotinének sok
 foglalatosságairól belzélván egy más kofával,
 's e' szót találván ki böffenteni, *o mon dieu!* az
 az, *oh istenem!* szomszéd asszonya jól artzúl tsap-
 ta, ezt adván okául: *hát nem tudod é, hogy a'*
miólta a' Convent a' leg főbb valóságot meg hatá-
rozta, azóltától fogva nintsen isten Ivr. Országban.
 A' revolutionalis székek más formába lett öntet-
 tetésétől, 's hatalmának ki szélesitetésétől fogva
 olly nagy félelem fogta el a' *Párisi* jó gondolko-
 zású lakosoknak szíveiket, hogy az atya a' fiá-
 nak, ez az atyának nem hisz, 's nem mérészel
 előtte a' Convent ellen leg kissebbet is szóllani,
 tartván az egymás által lejendő el árúttatástól.
Páris városának veres kutsma nevű osztályában
 égyetlen egy rossz asszony 120 lakost vádolt el
 egyszerre, kik közül 14 el fogattatván, 's kérdő-
 re vonattatván, ártatlanoknak lenni találtattak,
 's helyettek a' hamis vádoló asszony dugatott a'
 tömlötzbe. A' miólta *Arnald*, és *Renaud Cecilia*
Robertspiert, és *Collot d' Herboist*, két nevezet
 tagjait a' N. Gyűllésnek meg akarták ölni, azól-
 tától fogva sem ezekkel, sem más nemzeti kép-
 viselőkkel nem lehet szabadon szóllani, — A' kö-
 zönséges Jóra ügyelő Commissió azt végzette,

hogy mindennek irás által kelletik magát a' N. biztosoknál jelenteni. — *Robertspierre* javaslására ennekutánna egyedül olly személyek fognak a' közönséges hivatalokra emeltetni, a' kik mértékletes életekről és jó gazdálkodásokról való támbizonyosság levelet mutathatnak, ezt adván okául, hogy a' f-slett erkölcsű, böven kötő, és rosszul gazdálkodó embernek mindenkor szüksége lévén a' pénzre, könnyen meg engedi magát mások által vesztegettetni. — A' Sz. *Lázár* nevű, és *Karmeliták* klástromában lévő fog házakba bé tsukaított hajadonok és ifjú asszonyok többnire mind kövér testel, és másod magokkal bootsáttatnak onnan ki, az ott meg hagyottak pedig nem sokat heverhetnek a' gyermek dajkálkodás, és póla mosás miatt. — Néhány közönséges levelek azt hirdetik, hogy ismét nagy számmal vagynak a' *Rojalisták*, hogy *Nantes* városát, annak várán kívül el foglalták, hogy azt is kezekre fogják keríteni, és hogy *Reannest*, kis *Britanniának* fő városát is ostromolják; elleiben más közönséges levelek azt erőssitik, hogy a' *Vendei* olztályban, holott mondatik a' *Rojalisták* félzke lenni, volt patrióta seregek az északi ármádiához menni parantsoltattak. E' kettő közül mellyik érdemelylyen inkább hitelt, még most meg nem határozhattuk, várjuk ei a' jövődő idő által bizonyossan ki nyilatkozatandó igazságot.

Lengyel Ország.

Köz-példabeszéd a' Magyarok közt: *A' sok lúd a' farkast is le húzza zo körméről.* Eléggé iparkodnak a' szegény *Lengyelek* hazájoknak védelmezésében, régi szabadságoknak vissza szerzésében, nevezetesen pedig a' *Warsóviai* Ország gyűllésben, 1791 dik esztendőben készült *Constitutiojoknak* lábra állításában; de tsak kevés számmal vannak ök az *Orosz* és *Prusszus* hadi seregekhez képest. Azomban ök meg nem szünnnek magok védelmezéséről gondolkozni, és tsak nem min-

den nap számos rekruták vitetnek *Warsóvidn* által. Minden kerület köteles *Kosciuskó* Generálisimus parantsolattya szerént, nemtsak gyalog, hanem lovas katonákat is állítani a' respublika szolgálattýára, és mind addig, míg vagy azoknak szolgálattýokra többé szükség nem lejend, vagy magának a' hazának elegendő értéke leszen tartatásokra, a' nemesség tartozik köntössel, lóval, serszámmal, 's zsoldal tartani. A' lovas seregeknek formátásara, minden lakos köteles 4 lován kívül a' többit óltsó árron a' haza szolgálattýára adni, azokért is pedig nem kész, hanem tsak papiros pénzel fizettetik meg nékiek. A' leg közelebb érkezett tudósítások szerént *Sydzragon* alatt, a' polica vizének partján tábotozik most *Kosciuskó* Generál 22 ezer főből álló seregével, 14 vagy 15 ezer Oroszok pedig a' nevezett viznek túlsó partján. A' Pruszszus követ *Buchholz* úr, még most is *Warsóvidban* vagyon, semmi szabad elmenetelre való levelet nem nyerhetvén, mellyen midőn felettebb tsudálkozott volna, az a' válasz adattatott nékie, hogy e' dologra nézve a' *Warsóviai* Nemzeti fő Tanátshoz folyamodna, ő pedig a' Pruszsziai király hire, 's engedelmé nélkül nem mivelheti, a' király pedig törvénytelennek lenni tartya ezen Tanátsot. Minden Európai udvaroknak *Warsóvidban* múlató követei *Potocky Ignátz* polgárhoz, a' külső dolgoknak fő kormányozójához tartoznak folyamodni, és ettől, 's nem mástól vesznek választ. A' Svéciai minister *Toll* úr múlt hólnapnak első napján ennek a' polgárnak tett jelentést, a' Svéciai és Dániai udvarok közt köttetett szövetségről, mellynek leg főbb, vagy inkább mellesleg való tzeillya az, hogy azon két nemzet tengeri hajókázásának és más nemzetekkel való kereskedésének, a' természet és nemzeti törvényeken fundáltatott szabadtsága tovább is fenn tartasson, minden mások által lehető sértetésétől védelmeztessen. (És így Svécia és Dánia törvényesnek lenni isméri a' *Warsóviai* kormányozó nemzeti Tanátsot, következésképen, a'

jelen való Lengyel revolutiót is) — *Warsóviából* felettebb sok agyúk szállítanak által a' *Lythvániai* nagy hertzezségbe, és *Lublinba*, melly miatt minden védelmező elzközeitől meg fosztatván a' király lakó-városa, nagy nyúghatatlanságba ejteték a' lakosok, 's seregenként mennek által *Galliciába*. — *Kosciuskó* 500 ezer tallért vett ki a' *Krakóviai* templomnak gazdagságából, 's abból fizette ki az alatta lévő seregeknek zsoldját. — Sokan jó, többen rossz reménységben vagynak a' revolutiónak ki menetele felől — a' köz nép azal tsábittatik, hogy az *Austriai Ház* 15 ezer embert fog *Kosciuskó* segítségére küldeni, *Svécia* és *Dánia* őket védelmezni, a' *Török* az *Oroszok* ellen hadat indítani, és a' szomszéd tartományokban támadandó nyúghatatlanság miatt, kéntelenek lesznek mind a' *Prusszusok*, mind az *Oroszok*, Országaikba vissza menni. — Minden Lengyel Orzági templomokból és klastromokból ki véteik az ezüst, arany, és réz, és a' pénz-verő műhelybe küldetik. Az Ország *Primissa* múlt *Májusnak* 28 dikán közönséges *circularis* parantsolatot küldött ezen rendelés végett a' Lengyel pap-sághoz, 's arra intette őket, hogy valamit tehetnek, mindent végbe vigyenek a' haza bődögságára.

B é t s.

Egy *Spannberg* nevű *Austriai* mező városban, múlt hólnapnak 18-dik napján, dél után 2 és 3 óra közt, nagy rettentő villámlások, és menydörgések közt olly nagy zápor eső esett, hogy egy fertály óra alatt, négyedfél réfnire nevedett fel a' víz, és valamit talált a' mezőben, szénát, gabonát, marhát, azt mind el horta, a' szőlő hegyekről és úgár földekről a' földet le seprette, a' kerti veteményeket semmivé tette, a' pintzékben lévő borokat haszon vehetlenné tette; egy szóval, olly nagy kárt okozott, hogy azt nem egy hamar lehessen vissza szerezni. A' szegény lakosok, élteknek veszede-

lemtől való meg mentésére a' hegyekre szaladtak fel, és a' fákhöz támaszkodván, onnan nézték könyves szemekkel vagy onkákknak a' viz árja által lett el ragadtatását. Az után négy nap múlván, dél után 4 órakor, hófzász esső után ismét nagy viz vólt, hanem sokkal kissebb az elsőnél; hasonló viz áradás vólt Jun. 24-dikén, az az után harmad nappal, az az, Jun. 27 dikén, dél előtt 9 és 10 óra közt támadott özön még az előbbieket is felül haladta, és egy singel magosabb vólt az elsőnél, és ez által nemcsak Jun. 18 dikán meg maradott vagy onkák, hanem tsürjeik, istállóik, sőt hajlékaik is öfzve rontattak, 's el ragadtattak, a' mezőkön és hegyeken lévő élőfák tövöstől ki tépettek, sőt a' házaknak köfalai is le rontattak s. a. t.

Portugallia.

A' *Lisbonai* udvar azt a' hirt vette múlt *Májusban* Amérikából, hogy ottan lévő örökségeire, nevezetesen *Parara*, Brasiliának nevezetes városára rajta mentek a' *Frantziák*, 's keményen szorongatták azt. — E' végre 3 linea hajót, és 1 fregattát rakatott meg a' hadi Tanács ágyúkkal és hadi eszközökkel azon *Portugalliai* örökségeknél védelmeztetésekre. *Maderában*, melly minden *Atlanticum* tengerben lévő szigetek közt, leg szebb, 's leg gazdagabb, pártot ütöttek a' lakosok, örökös urok, a' *Portugallusok* ellen. — Ezeknek meg zaboláztatásokra, minden *Portugallus* regementekből két compániák vétettek ki, hogy az oda menendő flottán, ök is oda vitettesenek. — Ennekfelette olly parantsolatot küldött az udvar az *Admirálitáshoz*, hogy minden hadakozó hajók készen tartassanak a' ki repülésre: melly miatt éjjel nappal forr a' munka a' fegyvert készítő mőhelyekben.

JELENTÉS.

Nevelésről való Catechismus

avagy

Közönséges és akárki által meg érthető
Nevelés

Iratott Frantzia nyelven *Chatelain Henrik*
Abrahámtól

Németből Magyarra fordítottatott
Kazinczi János.

Maróti és Dömösi Prédikátor által.

Minden érzékeny szív kívánnya az ifjúság jó nevelésének módját tudni, bocsátattak is már ezen tárgyról, kiváltképen a' jelen való században sok derék munkák világosságra: de azért nem következik, hogy az erről szóló újabb, 's derekabb munkák örökösen a' setétségben maradjanak, az arany és ezüst maga természeti valóságában setét és komor test, hanem mennél jobban palléroztatik, annál szebb annak külső színe, annál jobban kap azokon a' szem. Ahozképest alázatosan jelentem a' N. Publicumnak, hogy én ezen munkát, világ eleibe kívánom bocsátani, hogyha csekély foglalatosságom által használatok nemes Hazámnak és nemzetemnek. Hogy pedig ki ki jó eleve tudhassa, minémű munka legyen ez, ide teszem a' *Tigurumi* tudós Társaságnak erről való itélet tételét: „*Nulla fere est arbor, quae non tortuosa fiat, si cultura desit.*” Ezt a' nevelésről való elmélkedést, a' melly a' Német Publicummal közöltetik, a' böl dog emlékezetű *Chatelain Henrik Abrahám* úruak, a' ki *Amsterdam*ból való, kell köszönni, olly férfiúnak, a' ki a' mig élt, nemes érzékenységei és virtusai által sok izben ki nyilatkoztatta, és talentomai 's közjóra tzelző erőlködései által elegendőképen ajánlotta. Ő ezt először a' maga tulajdon familiájának neveléséért kélzítette; de midőn a' *Harlemi* Tudós Társaság 1765 dik elztendőben, ezt a' fontos kérdést jutalomra fel tette volna: *Mellyik a' leg jobb mesterség a' gyermekeknek lelkét és szívet*

fermálni, hogy ők hasznos és szerentsés emberek lehessenek? tenát ő közlötte ezeknek ezt az elmékedést ilyen tzim alatt: *Ex paterno amore, ac in utilitatem civium et humanitatis.* — A' leg meg világosottabb tagjai ezen Társaságnak, gyönyörködéssel és helybe hagyással vették ezt a' *Chatelain* úr munkáját; meg esmérték sok közönnettel az ő vigyázóságát és gondosságát, hogy hamarább lehetne azoknak igyekezetén könnyíteni, a' kik a' gyermekek nevelésében foglalatoskodnak, mint valamelly prédikáziót minden akadémiái regulák szerént készíteni. Nyert is volna ezért arany emlékeztető pénzt, ha a' jutalmaknak ki olzogatásában mindenkor a' voksokat foatolnák meg, de tsak meg számlállyák azokat, és így ő tsak ezüst emlékeztető pénzt kapott. Az ő elmékedése frantziáúl nyomtattatott ki, és a' Társaságnak elmékedései közt Beiga nyelvre fordittatott. — A' rendkívül való nagy és jó szívű helybe hagyás, a' mellyel ötöt a' *Publicum* vette, arra indította a' Frantzia Túdósokat, hogy egy derekabb és meg jobbitatott ki adást állítanának elő, a' mellyből mi itten a' fordítást a' német *Publicum*nak ajánlyuk a' szíves bé vételnek reménysége alatt, és hogy ez sokaknak, egy hasznos nevelésről való kézi könyv fog lenni, mellynek betsét nem a' font, hanem a' helyes ítlelet tételnek mértékén kell keresni s. a. t., En tehát a' *Tigurumi* német ki adás szerént fogom ezen igen hasznos és szükséges munkát ki adni, és mennél előbb közleni az *Érd. Publicummal*, melly ha mind ennek, mind az *Uránia* felől való Társaságnak, és annak drága Fautorainak tettzeni fog, méltóztassanak engemet a' *Magyar Kurir* által tudósítani, illy *adresse* avagy útasítás alatt: *A Monsieur, Monsieur Antoine Andrassy Curé à Dömös, pour Mr. Jean Kazinczy Ministre de l' Eglise Reformée à Maroth.*

Szabad legyen a' *Magyar Kurirnak* az ifjúság neveléséről, és az ezen tárgyról tractáló hasznos munkákról való értelmét a' *N. Publicum* előtt ki jelenteni. A' mezei gazdaságról, a' föld mi-

velésről, annak termékennyé való tételéről, a' barmoknak neveléséről, nyavalyáiknak orvoslásáról, a' méh tartásáról, a' kereskedésnek felállításáról, annak módjának ki találásáról, eszközéséről s. a. t. hála légyen az cgeknek, a' Magyar Publicum is *effective* kezdett gondolkodni, az ifjúságnak jobb móddal való neveléséről pedig, a' melly ha valaha, most bizony igen szükséges vólna, még eddig keveset, holott ez által tétetik a' maga első formájában lévő ember jó emberre, polgárra, és jó kereszténnyé. A' régi pallórozottabb nemzeteknek, mint p. o. a' Görögöknek és Rómaiaknak igen nagy gondjok vólt e' tárgyra, a' mint ez *Plutarchusnak*'s más régi tudósoknak munkáik bizonyittyák. Ezen tudománynak szükséges vóltát meg ismervén a' jelen való században élt, és még most is élő Tudósok, minden elméjeknek tehetségeit annak mivelésére fordították, és ki egy, ki más részéről irt a' nevelésnek, a' mint ezt jól tudják a' litteraria históriában jártas hazánkfiak. Valamiképen lehetetlen az emberi test alkotmányának, a' test természeti, és természetén kívül való, az az, egészség és nyavalyás állapotjának, a' gyógyító eszközöknek, egygy szóval, az orvosi tudománynak fundamentomos és helyes esmérete nélkül, okos értelmes és hasznos belső orvosnak lenni; úgy lehetetlen a' nevelés tudományának értése nélkül jó nevelőnek lenni. — Ahozképest mindeneknek előtte a' főbb iskolákban kellene az ifjúság nevelésének tudományát tanítani kezdeni, vagy a' melly még hasznosabb vólna, egygy olly plánta iskolát fel állítani, mellyben a' jövendőbeli nevelők neveltetnének, taníttatnának, oktattatnának, és minekutánna alkalmasakká találtatnának e' hasznos de valósággal nehéz mesterségnek gyakorlására, akkor kellene őket, illendő fizetéssel az apróbb és nagyobb iskolákba az ifjúságnak nevelésére ki küldeni, a' kik jövendőben, jó atyákat, anyákat, férjeket, házas társakat, szolgákat, szolgálókat, urakat, jobbágyokat, s. a. t. nevelhetnének a' közönséges társaságnak.